

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihî Metin ve Hikâye Kullanarak Değerlerin Öğrencilere Kazandırılması

Gaining Values to Students By Using Historical Text and Story in Studies Teaching

Besime Arzu GÜNGÖR AKINCI, Merve KARADENİZ

ÖZ

Bu çalışmada, sosyal bilgiler dersi kapsamında tarihi dönemlere ve şahsiyetlere ait metin ve hikâyelerle hazırlanan etkinliklerle değer öğretimine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Çalışma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında bir devlet okulunun 7. sınıfında okuyan 30 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan “Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesi” kapsamında, ünite konularıyla ilgili metin ve hikâyelerle etkinlikler tasarlanmış ve öğrencilerin bu etkinlikler kapsamında sahip oldukları değerler tespit edilmeye ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Ünite kapsamında yer alan konular, hoşgörü, adalet, eşitlik, bilimsellik, merhamet ve estetik değerleriyle ilişkilendirilmiş ve nitel bir araştırma olarak planlanan bu çalışmada durum çalışması deseni uygulanmıştır. Çalışma yapıları ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu ile veriler toplanmış ve öğrencilerin değerlere ilişkin bilgi ve görüşlerini tespit etmek üzere çalışmanın başında ve sonunda görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin, değerlerle ilgili sorulara verdikleri cevaplar sayısallaştırılarak yüzdelik dağılım grafikleri oluşturulmuş ve öğrencilerin sorulara vermiş oldukları cevaplardan doğrudan alıntılara başvurularak verilerin betimsel analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonunda, sosyal bilgiler öğretiminde, tarihî metin ve hikâyelerle gerçekleştirilen etkinliklerle öğrencilerin değer kazanımlarında gelişme olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Değer, Değer Eğitimi, Tarihî Metin, Hikâye

ABSTRACT

In this study, it is aimed to contribute to value education with activities prepared with texts and stories belonging to historical periods and personalities within the scope of social studies course. The study was held with 30 students who studying in the 7th grade of a public school in the 2019-2020 academic year. Within the scope of the “Journey in Turkish History Unit” in the 7th grade social studies textbook, activities with texts and stories related to the unit topics were designed and the values that the students had within the scope of these activities were tried to be determined and developed. The subjects within the scope of the unit were associated with the values of tolerance, justice, equality, scientificity, compassion and aesthetics, and the case study pattern was used in this study, which was planned as a qualitative research. Data were collected with worksheets and a standardized open-ended interview form and interviews were conducted at the beginning and end of the study to determine students’ knowledge and views on values. Percentage distribution graphs were created

Güngör Akıncı B. A., & Karadeniz M., (2022). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihî metin ve hikâye kullanarak değerlerin öğrencilere kazandırılması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/ Journal of Higher Education and Science*, 12(3), 633-641. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1186024>

Besime Arzu GÜNGÖR AKINCI (✉)

ORCID ID: 0000-0002-6641-5351

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Ereğli Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Zonguldak, Turkey
besimearzu@gmail.com

Merve KARADENİZ

ORCID ID: 0000-0001-7668-0397

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish and Social Studies Education, Graduate Student, Zonguldak, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 08.10.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 14.12.2022

Bu eser “Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı” ile lisanslanmıştır.

by digitizing the answers given by the students to the questions about values, and a descriptive analysis of the data was made by referring to the quotations from the answers given by the students to the questions. At the end of the study, it was determined that there was an improvement in the value acquisition of the students with the activities carried out with historical text stories in social studies teaching.

Keywords: Value, Value Education, Historical Text, Story

GİRİŞ

Bir toplumun sahip olduğu ortak duygu, düşünce ve davranışlar, toplumsal açıdan birleştirici ve uzlaştırıcı bir öneme sahiptir. Değer olarak nitelendirebileceğimiz bu unsurlar bireysel mutluluğun ve toplumsal birlikteliğin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Toplumlar sahip oldukları bu ortak değerleri koruyarak yeni nesillere aktarmaya çalışmaktadırlar. Değerler kişiliğimizi ve davranışlarımızı etkileyerek hayatımızda önemli bir yer tutan olgular olarak tanımlanabilir (Aladağ ve Kuzgun, 2015). Değerler, bireyleri iyiye, doğruya ve güzele yönelten milli, manevi ve ahlaki öğeler bütünü olarak da ifade edilebilir (Pilav ve Erdoğan, 2016; Yazıcı, 2006). Bireyleri bir arada tutabilecek değerlere sahip toplumlar varlığını devam ettiren, değerlerde bozulma ve yozlaşma gibi sorunlar yaşayan toplumlar ise tarih olmaktadır (Yeşil ve Aydın, 2007). Fichter (1990, Akt. Özensel, 2003), değerlerin işlevlerini şöyle sıralamaktadır:

- Bireyin, çevresindeki insanların gözünde nasıl bir yeri olduğunu anlamasını sağlar.
- Toplumdaki ideal düşünme ve davranış biçimlerine yön verir.
- Bireyin sosyal rol ya da rollerini seçmesine rehberlik eder.
- Toplumsal kontrol araçları olarak kişileri doğru davranışlara yönlendirir.
- Ortak değerler, toplumsal dayanışmayı ve sürekliliği sağlamada etkili olur.

Bu bağlamda, değerlerin, bireylerin kendini tanıması ve bilinçli bir şekilde topluma katılması adına ve toplumsal açıdan birlik ve beraberliğin sağlanması adına etkili olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bireylerin sahip olduğu değerler, bireylerin kişilik ve davranışlarına yansımakta ve bu değerler bireyin kişiliğinin bir parçası hâline gelmektedir (Yaman, 2012). Değerlerin aktarım sürecinde bazı değerlerin yaşatılması söz konusu olurken, bazı değerlerin aktarımında ise eksiklikler söz konusu olabilmektedir. Bu durum karşısında değer eğitimi, birey ve toplum için önemli hâle gelmektedir. Değer eğitiminin temel amacı, kültürel aktarım süreciyle bireyi topluma uyumlu hâle getirmektir (Başaran, 2015). Özer (2014) ise değer eğitiminin temel amacının, "insanların doğuştan getirmiş oldukları saf ve masum duyguların ortaya çıkmasını sağlayarak ve kişiyi ahlaki bakımdan mükemmelliğe ulaştırmaya çalışarak, bireyi ve toplumu kötülüklerden korumak" olduğunu belirtir. Formal eğitim sürecinde ağırlıklı olarak bilgi ve beceri üzerinde durulsa da toplumsal yaşamda bireyin öne çıkan davranışları kişilik, karakter ve ahlakla ilgilidir; bir bakıma değer odaklı davranışlardır ve bu bağlamda değer eğitiminin bir ihtiyaç olduğu söylenebilir (Erkiliç, 2021). Değer eğitimi, kişinin bireysel mutluluğu ve top-

lumsal uyumu açısından büyük önem taşımaktadır. Okullarda değer eğitimi uygulamaları, öğretim programları aracılığıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Toplumu oluşturan bireylerin ortak duygu ve düşünce kazanma sürecinde eğitim faaliyetlerinden yararlanır (Yaman, 2011). Sosyal bilgiler dersi, farklı kültür ve medeniyetleri tanıtması, tarihî süreçlere yer vermesi, sorumlu ve etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamasıyla değer eğitimi uygulamaları için elverişli bir ders olarak görülmektedir (Gömlüksiz ve Cüro, 2011). Nitekim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda (MEB, 2018) değerlerimizin, "öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler bütünü olduğu ve kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanan tarihsel bir geçmişe sahip olduğu" vurgulanmaktadır. Ancak sosyal bilgiler dersi, değerler eğitimi için etkili bir ders olarak görülse de genellikle değer eğitimi uygulamalarında eksikliklerden de bahsedilmektedir (Keskin ve Öğretici, 2013). Nitekim Katılmış, Ekşi ve Öztürk (2010) de, sosyal bilgiler öğretim programında değer eğitiminin nasıl gerçekleştirileceği konusunda yeterince bilgi ve uygulama örneklerine yer verilmediğini belirtirler. İlköğretimden başlayarak değerlerin kazandırılması ve içselleştirilmesi yönünde etkinliklerin olması birey açısından son derece önemlidir. Ancak, Türk Eğitim Sisteminde bilişsel özelliklerin kazandırılması daha ön planda iken, duyuşsal özelliklerin arka planda olduğu görülmektedir. Her ne kadar, programda kazandırılması hedeflenen değerler kapsam olarak yeterince iyi olsa da, önemli olan değerlerin programda yer alması değil, onların okullarda ne derece geliştirildiğidir (Çelik, 2010).

Yapılan bu çalışmada, sosyal bilgiler dersi kapsamında değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için tarihî metin ve hikâyelerin etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Hikâyeler, çocukların hayata dair tecrübelerini zenginleştirerek, farklı insan karakterlerini tanımalarına ve yeni değerler kazanmalarına olanak sağlamaktadır (Palamut, 2008). Araştırmada değer eğitimi gerçekleştirmek üzere yararlanılan tarihsel hikâyeleri Şimşek (2000) "geçmiş zamanda gerçekten olmuş; yer, zaman, karakterler ve olaylar bakımından gerçek tarihin bir anını veya zaman parçasının anlatımı" olarak tanımlar. Savage ve Savage (1993) ise tarihî hikâyelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının, "öğrencilere hikâyede anlatılan karakterlerle ilgili olarak insan ilişkileri ve yerleşim yerlerine dair hayal kurma, başka kültürleri anlama, değişim ve süreklilik kavramlarını geliştirme fırsatı verdiğini" belirtir. Nitekim tarihsel hikâyelerin sınıf ortamına katılması, yalnızca derse olan ilgiyi artırmakla kalmayıp ilgili tarihsel döneme ait sosyal, kültürel ve ekonomik yapının öğrenciler tarafından anlaşılması, dönemin toplumsal değerlerinin daha iyi kavranması ve tarihî kavram ile olguların daha kolay bir şekilde öğrenilmesini sağlamaktadır (Şimşek, 2006).

Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde ders materyali olarak yararlanılabilecek tarihî metinler ise tarihî olayları gerçekçi ve düzenli bir şekilde anlatarak, tarihî süreçte insanların problemlerini, kültürlerini ve değerlerini, açıklama gücüne sahiptir (Doğan, 2007). Tarih konularının öğretiminde, mektuplar, belgeler, raporlar, ticari kayıtlar, tutanaklar, kanun metinleri, resmi yazışmalar, kataloglar, posterler, günlükler, seyir defterleri, fermanlar, nüfus kayıtları, afişler, dergiler, gazeteler, hükümet kayıtları, meclis tutanakları gibi çok çeşitli tarihsel kaynaklardan yararlanılabilir (Işık, 2008). Ata (2002), tarihî kaynak kullanımının, öğrencilerin tarihsel kavramlarla tanışmaları, bilgi, beceri ve analiz yeteneklerini geliştirmeleri, eleştirel ve sorgulayıcı düşünceleri adına etkili olduğunu belirtir. Sosyal bilgiler öğretiminde özellikle tarih konularının öğretimi sırasında kullanılabilecek kitabeler, fermanlar, antlaşma metinleri, mektup ve hatırat gibi tarihî metinlerle değerlerin öğrencilere kazandırılması mümkün olabilir (Inggs, 2004; Akt. Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Bu araştırmada; sosyal bilgiler dersi kapsamında 7.sınıf öğrencilerine, tarihî metin ve hikâyelerden yararlanılarak hazırlanan etkinlik çalışmalarıyla “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer verilen hoşgörü, adalet, bilimsellik, merhamet ve estetik değerlerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Hoşgörü değeri, anlayış gösterme, farklılıklardan rahatsızlık duymama, saygılı olma, farklı görüşlere açık olma ve medeni olma şeklinde tanımlanmaktadır (Aslan, 2001). Adalet değeri de hak gözetmek, hakkını vermek ve doğrulukla bir şeyi olması gerektiği gibi yerine getirmek anlamını taşır. Adalet bireylerden haksızlık yapmamayı ve hiç kimseye zarar vermemeyi gerektirir. Adalet, yüksek bir ahlaki yaşamın sürdürülebilmesi için gereklilik şartı taşırken, diğer bütün değerlerin gerçekleştirilebilmesi için de ön şart niteliği taşır (Aral, 1988). Bilimsellik ise bilimsel olma durumu ve olgularla genellemeler arasında ilişki kurup çıkarımlarda bulunabilmedir (Çelik, 2010). Bilimsellik değerini özümsemiş bir birey bilgiye, gerçekliğe, yorumlamaya, eleştirel düşünme ile muhakemeye önem verir (Akbaş, 2004). Merhamet bir kimsenin sıkıntısına, güçsüzlük ve derdine karşı duyarlılık gösterme durumu, acıma ve şefkat duygusuyla ifade edilebilir. Merhamet, nefretin yerine sevgiye ve yardımlaşma duygusunu esas alan, ahlaki erdemlerin en büyüğüdür ve insanları vicdanlı olmaya yöneltir (Hökelekli, 2013). Şefkat ve merhamet duygusu, insanların emeğine ve haklarına saygılı olmayı, değer vermeyi, kollayıp gözetmeyi gerektirir (Yılmaz, 2107). Estetik değeri de güzelin ne olduğunu yanıtlamaya çalışan bir felsefe dalıdır. Estetik kavramı, güzel ve sanatı bir bütün hâlinde ele alarak, beraber ne anlama geldiği konusunda araştırmalar yapılmasıdır (Karaahmet Balcı, 2015). Her biri ayrı bir önem taşıyan değerlerin, öğrencilere kazandırılması bireysel ve toplumsal mutluluğun sağlanmasında büyük anlam taşımaktadır.

Son yıllarda gittikçe artan şiddet olayları, gençler arasında toplumsal ve millî değerlere yabancılaşma gibi sorunlar meydana getirmekte ve değer eğitiminin önemi giderek daha da artmaktadır (Yılmaz ve Duman, 2018). Günümüz toplumlarında çocuk ve gençler giderek daha fazla oranda şiddet, sosyal problemler ve saygı yoksunluğundan etkilenirken onların öğretmenleri ve ebeveynleri yeni meydan okuma ve zorlamalara maruz kal-

maktadır (Meydan, 2014). Bireylerin içinde buldukları problemlerle başa çıkabilmeleri ve topluma uyum sağlayabilmeleri adına, okullarda değer eğitimi verilen önem giderek artmaktadır. Bu çalışma değer eğitimi katkı sağlamanın yanı sıra, tarihî metin ve hikâyeler aracılığıyla öğrencilerin tarihimizden önemli kişi ve karakterleri tanımaları ve onları örnek almaları adına anlam taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın problem cümlesini, “Sosyal bilgiler öğretiminde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla değerler öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusu oluşturmaktadır.

Çalışmanın alt problemleri ise şöyledir:

1. Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilere hoşgörü değeri kazandırılabilir mi?
2. Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilere adalet değeri kazandırılabilir mi?
3. Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilere bilimsellik değeri kazandırılabilir mi?
4. Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilere merhamet değeri kazandırılabilir mi?
5. Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilere estetik değeri kazandırılabilir mi?
6. Tarihî metin ve hikâye kullanımıyla gerçekleştirilen eğitim öğrencilerin değerlerinde bir farklılık oluşturmuş mu?

YÖNTEM

Çalışmanın Deseni

Nitel bir çalışma olarak planlanan bu araştırmada durum çalışması (örnek olay) modeli kullanılmıştır. Durum çalışması modeli, güncel bir olay ya da olguyu kendi gerçek yaşamı içinde ele alan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Güncel bir olayı derinlemesine incelemeyi gerektiren durum çalışması, görgül verilerin itinayla ele alınmasını ve adil bir biçimde sunulmasını temel koşul olarak görmektedir (Saban ve Ersoy, 2016).

Bu çalışma kapsamında öğrencilerin değerlerle ilgili algı ve görüşleri güncel bir durum olarak ele alınmış ve öğrencilerin mevcut durumu gerçek yaşam alanı olarak sınıf ortamında derinlemesine irdelenmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada, sosyal bilgiler dersinde, tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilerin sahip oldukları değerlere ilişkin görüşlerini anlamak, tahmin etmek ve yorumlamak amacıyla durum çalışmasına başvurulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, kolay ulaşılabılır durum örnekleme (elverişli örnekleme) yöntemi ile belirlenmiştir. Kolay ulaşılabılır örnekleme yönteminde, kolay olanı seçmek; bilgi ve güvenilirlik pahasına zaman, para ve çabadan tasarruf sağlamak esas alınmaktadır (Baltacı, 2018). Kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemiyle, araştırmanın çalışma grubunu bir devlet okulunun 7. sınıfında okuyan 30 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubunda yer alan 30 öğrencinin 14’ü kız, 16’sı erkek öğrencidir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın uygulama süreci araştırmacı tarafından yürütülmüş ve araştırmacı tarafından hazırlanan çalışma yaprakları ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu ile gerçekçi ve bütüncül bir anlayışla verilerin toplanmasına çalışılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin kendileriyle paylaşılan çalışma yaprakları ve görüşme formunda yer alan sorulara yazılı olarak verdikleri cevaplarla veri seti oluşturulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmanın uygulama safhası, 2019-2020 eğitim öğretim yılında 22.10.2019/23.12.2019 tarihleri arasında bir devlet okulunda, mevcudu 30 kişi olan bir 7. sınıf şubesinde yürütülmüştür. Uygulama, altı haftalık bir süreci kapsamaktadır:

Araştırmada 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı Türk Tarihinde Yolculuk ünitesi belirlenmiştir. Ünite kapsamında toplamda 5 kazanım 30 ders saati yer almaktadır. Araştırmamızın uygulama çalışması ise 6 haftalık bir sürede toplamda 15 saatlik ders süresini kapsamıştır. Araştırmada öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler; sosyal bilgiler öğretim programında (2018), “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi kazanımlarının içinde yer verilerek öğretilmesi planlanan hoşgörü, adalet, eşitlik, bilimsellik, merhamet ve estetik değerleri seçilerek belirlenmiştir.

Hafta 1: Araştırma grubunun çalışma hakkında bilgilendirilmesi ve öğrencilerin değerlerle ilgili görüşlerinin tespit edilebilmesi için görüşme formunun uygulanması. Öğrencilerle Osmanlı Devleti’nin uygulamış olduğu “İskân” politikası konusunda sunulan metinlerle ilgili çalışmaların paylaşılması ve öğrencilerin ilgili metinlerde vurgulanan değerlerle ilgili görüşlerinin tespit edilmesi.

Hafta 2: “İnsanı Yaşat Ki Devlet Yaşasın” konusuyla ilgili olarak, Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’un fethinden sonra Hıristiyan tebaaya dini özgürlük verişinin belgesi olan “Ahidname” metni ve Osman Bey’in farklı uluslardan insanlara karşı davranışını anlatan hikâyeye ile ilgili çalışmaların yapılması ve öğrencilerin ilgili metinlerde vurgulanan değerlerle ilgili görüşlerinin tespit edilmesi.

Hafta 3: “Avrupa’da Uyanış” konusuyla ilgili olarak bilimsel çalışmaların yer aldığı tarihî metin ve insan haklarıyla ilgili hikâyeye ve görsellerle ilgili çalışmaların yapılması ve öğrencilerin ilgili metin ve görsellerde vurgulanan değerlerle ilgili görüşlerinin tespit edilmesi.

Hafta 4: “Değişen Dünyada Değişen Osmanlı” konusuyla ilgili olarak Osmanlı Devleti’nde yaşanan lale devri konusundaki metinlerle ilgili çalışmaların paylaşılması ve öğrencilerin ilgili metinlerde vurgulanan değerlerle ilgili görüşlerinin tespit edilmesi.

Hafta 5: “Osmanlıdan Kalan Mirasımız” konusuyla ilgili tarihî kültürel miraslara ve sanat anlayışına karşı sorumluluk ve bilinç oluşturmaya yönelik metinlerle ilgili çalışmaların paylaşılması ve öğrencilerin ilgili metinlerde vurgulanan değerlerle ilgili görüşlerinin tespit edilmesi.

Hafta 6: Çalışmanın ilk haftasında uygulanan değerlerle ilgili görüşme formunun, öğrencilerin değerlerle ilgili görüşlerinde meydana gelmiş olabilecek değişimin tespit edilebilmesi için son hafta tekrar uygulanması.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada görüşme formu ve etkinliklerin uygulanma sürecinde uygulanan çalışma yapraklarının betimsel analizi yapılmıştır. Betimsel analiz yapılırken, çalışma kapsamında elde edilen veriler, önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Amaç, elde edilen verileri neden-sonuç ilişkisiyle değerlendirerek, açıklayıcı ve düzenli bir şekilde okuyucuya paylaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırma kapsamında, dokümanlar ve görüşme kayıtları ile elde edilen veriler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Toplanan veriler incelenerek, temalar oluşturulmuş ve veriler bu temalara göre düzenlenmiştir. Araştırmacının oluşturduğu temalar ile uzman görüşüne başvuru diğer araştırmacılar aynı temalar etrafında ortaya kaniya varmış ve hoşgörü, adalet, bilimsellik, merhamet ve estetik değerleri tema olarak ele alınmıştır. Verilerin analizi, düzenlenen bu verilerin yorumlanması ve araştırmacı tarafından öğrenci söylemlerinden doğrudan alıntılara yer verilmesiyle tamamlanmaktadır.

Geçerlilik ve Güvenirlik

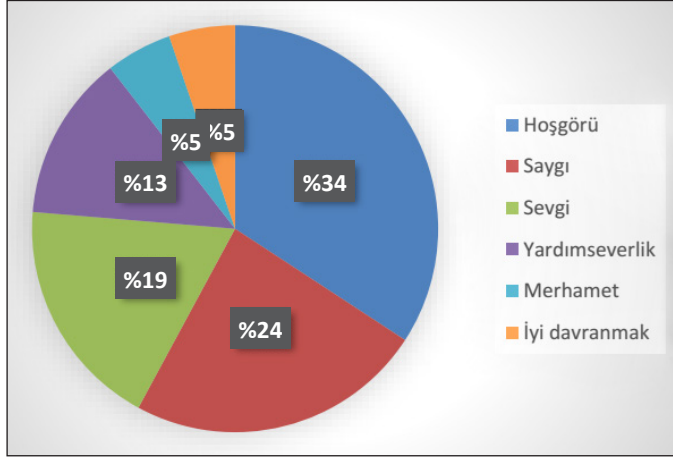
Çalışmada yararlanılan tarihî metin ve hikâyelerin amaca uygun olacak şekilde İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi’ndeki kaynaklardan seçilmiş ve seçilen kaynakların 7. sınıf düzeyine uygunluğu konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinden görüş alınarak çalışmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Güvenirlik ise ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınmış olması, aynı koşullarda ve aynı bireyler üzerinde tekrar edilebilir olması olarak anlam kazanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2018). Bu çalışmada hem dokümanlar hem de yazılı görüşme formu ile veriler toplanmış ve çalışmanın güvenirliliği için sık sık öğrenci cevaplarına yer verilmiştir. Ayrıca, araştırmanın uygulama sürecinde hem kaynakların tespit edilebilmesi hem de verilerin analizi yapılırken çalışmanın güvenirliliğini artırmak amacıyla iki uzman görüşü alınmıştır. Araştırmanın güvenirliliği ve geçerliliği noktasında alan uzmanı olan iki öğretmenden görüş alınmıştır. Uzmanlar tarihi hikâyeler ve metinlerin içeriği ile kazandırılması amaçlanan değerlerin uyumunu inceleyerek değerlendirmişlerdir. Uzmanlardan alınan raporlar araştırmacılar tarafından incelenmiş ve uygun olmadığı ifade edilen tarihi hikâyeler ve metinler çalışmadan çıkarılmış, alternatif başka tarihi hikâyeler ve metinler çalışmaya dahil edilmiştir. Ayrıca verilerin analizinde tekrar uzman görüşlerine başvurularak çalışma sonuçlarının hatasız bir şekilde ortaya çıkarılması noktasında katkı sunulmuştur. Her iki araştırmacı ayrı ayrı çalışarak öğrencilerin söylemlerinde vurgulanan değerleri tespit etmeye çalışmış ve sonrasında uyuşma sağlanmayan noktalarda tekrardan beraberce analiz yapılmaya gidilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın güvenirliliği artırılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Hoşgörü Değerine İlişkin Bulgular

Öğrencilere “İskân Politikası” konulu metinlerle hazırlanmış

olan bir çalışma yapıldığı sunulmuş ve ardından öğrencilere konuyla ilgili bazı sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin, “Metinde tespit ettiğiniz değer ya da değerler nelerdir?” sorusuna yönelik vermiş oldukları cevapların yüzdeleri dağılım grafiği şöyledir:

Şekil 1: Hoşgörü değerine ilişkin sorulara öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdeleri dağılımı.

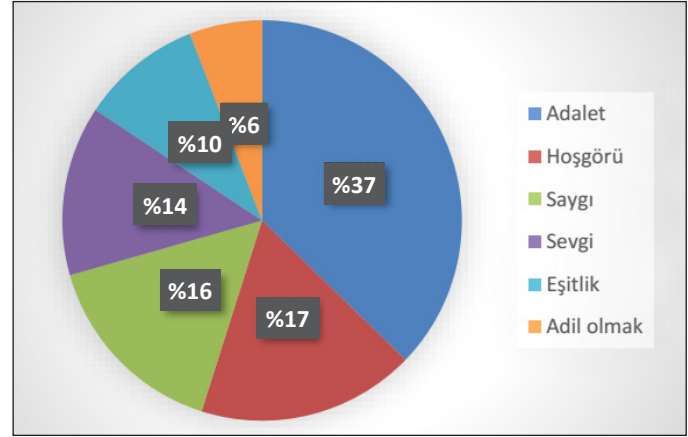
Öğrencilerin çoğunun, metinle ilgili olarak hoşgörü ve saygı değerlerini tespit ettikleri görülmektedir. Genel olarak öğrenciler ilgili çalışmaları, sevgi, saygı, yardımseverlik, merhamet ve iyi davranma gibi davranış ve değerlerle ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler, metinde tespit ettikleri değerler konusunda, “Hoşgörü” (Ö2), “Saygı, insanî muamele”, “Osmanlı Devleti’nin anlayışlı olması” (Ö9), “Osmanlı Devleti’nin insanlara iyi davranması” (Ö28) şeklindeki ifadelerle, “hoşgörü” ve “saygı” gibi değerlerden bahsetmişlerdir.

Öğrenciler, “Sizce insanlar, Osmanlı Devleti’nin uygulamış olduğu iskân politikasından memnun mudur?” sorusuna, “Bence insanlar memnundur çünkü Osmanlı Devleti, iskân politikasının uygulanmasında hoşgörlü bir yaklaşımda bulunmuştur” (Ö7), “Kesinlikle evet çünkü insanları rahat ettiriyor” (Ö12) şeklindeki cevaplarında olduğu gibi görüşler bildirerek, iskân politikasını “hoşgörü” değeriyle ilişkilendirmiş ve bu değerle ilgili olumlu bir tutum içinde bulunmuşlardır. Öğrenciler, “Sizce metinde anlatılanlar hoşgörü değeriyle ilişkilendirilebilir mi, hoşgörü değerinin önemine yönelik neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna ilişkin, “İlişkilendirilebilir çünkü insanların gözünde hoşgörü sayesinde iyi bir yer edinmiştir ve hiç kimseyi zorlamamıştır” (Ö1), “Hoşgörü değeri önemlidir çünkü hoşgörü olursa huzur, mutluluk ve birlik olur” (Ö14), “Evet. Çünkü orada yaşayan halkın adet, örf, gelenek ve göreneklerine dokunmayıp onların dinine karışmamışlardır” (Ö3), “Toplumda insanların birbirlerinin hatalarını hoş görmesidir” (Ö17), “Hoşgörü olmazsa insanlar birbiri ile iyi geçinemaz, sevgi olmaz,” (Ö19) şeklinde verilen cevaplarla, hoşgörü değerinin önemini vurgulamışlardır.

Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Öğrencilere, Osman Bey’in kendi ulusundan olan ve olmayan insanlara karşı adaletli ve eşit bir tutum içinde olduğunu gösteren “Osman Bey’in Tutumu” başlıklı hikâye ile ilgili bazı sorular

yöneltilmiştir. Öğrencilerin, “Hikâyede tespit ettiğiniz değer ya da değerler nelerdir?” sorusuna yönelik vermiş oldukları cevapların yüzdeleri dağılım grafiği şöyledir:

Şekil 2: Adalet değerine ilişkin sorulara öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdeleri dağılımı.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu, hikâyede “adalet” değerini tespit etmişlerdir. Öğrenciler paylaşılan hikâyeyi, “adil olma”, “hoşgörü”, “saygı”, “sevgi”, “eşitlik” ve “adalet” değerleriyle ilişkilendirmişlerdir. Öğrenciler, “Osman Bey’in farklılıklara saygılı yaklaşması” (Ö16), “Osmanlı’nın adil olduğunu tespit ettim” (Ö20) gibi ifadelerle “adalet” değerinden bahsetmişlerdir.

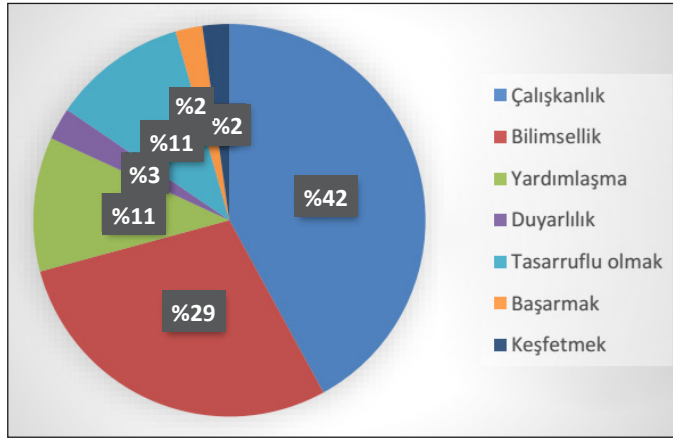
Öğrenciler, “Osman Bey’in yerinde siz olsaydınız ne yapardınız?” sorusuna ise “Herkes adil davranmak gerekir çünkü adil olan her zaman doğrudur” (Ö6) “Ben de Osman Bey gibi davranarak kimseyi ayırt etmezdim” (Ö4), “Bende farklı devletten olan insanlara adaletli davranırdım” (Ö.12) şeklindeki ifadelerde olduğu gibi görüşler bildirerek, hikâyeyi, “adalet” gibi değerlerle ilişkilendirmiş ve adalet değerinin gerekliliğinden söz etmişlerdir.

Öğrenciler, “Adalet değerinin önemine dair neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna ise “Adalet iki kişi ya da iki tarafın haklı olan kısmını bulmayı sağlar” (Ö3), “Toplum dengeler ve insanlara haklarını verir” (Ö17), “Adalet olursa toplumda birlik ve huzur olur” (Ö14) şeklindeki ifadelerle adalet değerinin önemini vurgulamışlardır.

Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular

Öğrencilere, tarihsel süreç içerisinde, iletişim alanında yaşanan gelişmelerin anlatıldığı “Avrupa’da İletişim” konulu metinle ilgili bazı sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin, “Metinde tespit ettiğiniz değer ya da değerler nelerdir?” sorusuna yönelik verdikleri cevapların yüzdeleri dağılım grafiği şöyledir:

Cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin en fazla “çalışkanlık” ve “bilimsellik” değerlerine yönelik tespitleri görülmektedir. Bu bağlamda, bazı öğrencilerin “başarmak” “keşfetmek” “düşünceli” gibi cevaplar vermeleri, onların bu kavramları zihinlerinde bilimsellik ile ilişkilendirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bir grup öğrenci de bilimsel çalışmaların topluma katkısını düşünerek “yardımlaşma” ve “duyarlılık” değerlerinden bahsetmişlerdir.

Şekil 3: Bilimsellik değerine ilişkin sorulara öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdelik dağılımı.

Öğrenciler, “Çalışkanlık” (Ö1), “Yardımlaşma, bilimsellik, çalışkanlık” (Ö9) şeklindeki ifadelerde olduğu gibi metni, daha çok “çalışkanlık” ve “bilimsellik” değerleriyle ilişkilendirmişlerdir.

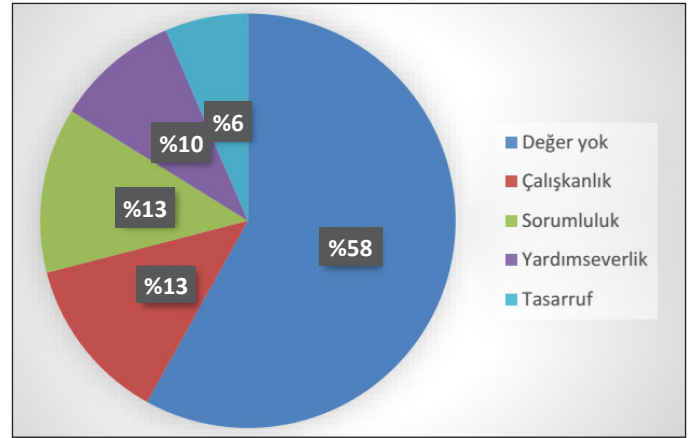
Öğrenciler, “Avrupa’da bilimsel anlamda ne gibi gelişmeler yaşanmıştır ve bu gelişmelerin topluma katkısı için neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna ise “Telgrafi icat etmişlerdir ve bence bu icadın topluma faydası büyük olmuştur, bu yöntem diğer iletişim yöntemlerine göre daha hızlıdır” (Ö2), “Avrupa’daki çalışmaların topluma faydası çok olmuştur çünkü insanların haberleşme gibi ihtiyaçlarını karşılamıştır”(Ö24) şeklindeki cevaplarda görüldüğü gibi, öğrenciler, yapılan çalışmalar kapsamında Avrupa’da meydana gelen bilimsel buluşların, toplum hayatını kolaylaştırmak gibi faydalarından bahsederek, bilimsel gelişmelerin önemini vurgulamışlardır.

Öğrenciler, bilimsellik ile ilişkilendirdikleri, “çalışkanlık” değerinin önemini “Çalışkanlık değeri çok önemlidir ve çalışkanlık olmazsa başarı da bilimsel çalışmalar da olmaz” (Ö17), “Çalışkanlık olunca çoğu sorun çözülüyor ve ortaya icatlar çıkıyor” (Ö19), “İnsanlar çalışıp araştırmasaydılar bu araçlar da olmazdı” (Ö24) gibi ifadelerle vurgulamışlardır.

Merhamet Değerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerle, “Çocuk Hakları” konulu metin ve resimler paylaşılmış ve öğrencilere “Metin ve görselde tespit ettiğiniz değer ya da değerler nelerdir?” sorusuna verilen cevapların yüzdelik dağılım grafiği şöyledir:

Öğrencilerin çoğu, çocukların mutsuz olduğunu, çocuk haklarının ihlal edildiğini, çocukların sahip olması gereken hakların ve değerlerin eksikliğini vurgulamışlardır. Öğrenciler, çocukların “oyun oynama” ve “eğitim hakkı” olmadığını, çocukların zorla çalıştırılmasının ise yanlışlığını tespit etmişlerdir. İlgili metin ve görselde değerlerin olmadığını ifade eden öğrenciler “empati”, “merhamet”, “sevgi” ve “saygı” değerlerinin eksikliğini de ayrıca belirtmişlerdir. Metinde bahsedilen çocukların çalışmalarını, “çalışkanlık”, “sorumluluk”, “yardımseverlik” ve “tasarruf” gibi değerlerle ilişkilendiren öğrenciler de vardır. Öğrenciler, metin ve resimle ilgili incelemelerinin sonucunda, “Çocuklara iyi davranılmaması, çocuklara karşı merhametli olunmaması” (Ö15),

Şekil 4: Merhamet değerine ilişkin sorulara öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdelik dağılımı.

“Çocuk hakları uygulanmıyor” (Ö25) “Adalet, eşitlik, özgürlük değerleri yok” (Ö29) şeklindeki ifadelerle çocuk haklarıyla ilgili eksiklikleri ve çocukların mağduriyetini dile getirmişlerdir.

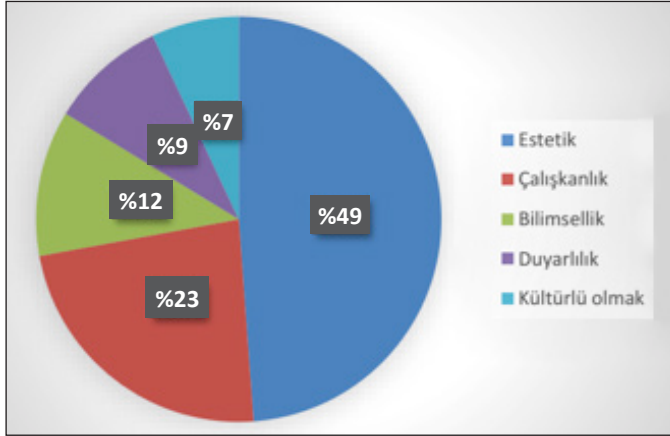
Öğrenciler, “Sizce çocuklara karşı merhametli davranılıyor mu?” sorusuna, “Çocuklara karşı merhametli davranılmıyor çünkü küçük çocuklar çalıştırılmaz” (Ö11) “Birden çok yasa olmasına rağmen yine de çocukların hakları ihlal ediliyor. Fazla da merhametli davranılmıyor” (Ö22) ifadeleriyle de “merhamet” değerini anlamlandırarak, bu değerinin önemini ve eksikliğini vurgulamışlardır. Öğrenciler, “Siz böyle bir durumda olsaydınız ne düşünürdünüz ne hissederdiniz?” sorusunda empati kurarak, “Ben çok üzülürdüm bana değer verilmesini isterdim” (Ö9), “Empati kurulamayacak kadar kötü bir durum, çünkü ben çalışmak değil okumak isterdim” (Ö15) “Ben özgürüm, özgür olmak isterdim. Çok kötü hissederdim” (Ö30) şeklinde cevaplar vermişlerdir. Öğrenciler, çocuk haklarının uygulanmamasını, “merhamet” değerinin eksikliğini tespit ederek, değer analizi yapmaya çalışmışlardır.

Öğrenciler, merhamet değerinin önemini ise “Merhamet, herkese karşı anlayışlı ve hoşgörülü davranmaktır. İnsanlara karşı şefkatli ve yardımsever olmalıyız” (Ö2), “İnsanların en önemli özelliği, merhametli olmasıdır. Eğer merhametli olursak, topluma karşı da iyi bir birey olmuş oluruz” (Ö18), “Merhamet, acıma ve şefkat duygusudur. Merhamet olmazsa herkes sorun yaşar” (Ö21) gibi ifadelerle belirtmişlerdir.

Estetik Değerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerle “Osmanlı’da Lale Devri”, konulu metin paylaşılmış ve öğrencilere metinle ilgili bazı sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda “Metinde tespit ettiğiniz değer ya da değerler nelerdir?” sorusuna yönelik öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdelik dağılım grafiği şöyledir:

Öğrenciler, “Estetik değerini tespit ettim” (Ö27), “Estetik, bilimsellik ve çalışkanlık” (Ö5) “Lale Devri’nde çok güzel mimari eserler yapılmış ve bu eserler herkes tarafından beğenilmiş” (Ö2) gibi cevaplarla, metinle ilgili olarak “estetik” değerinden söz etmişlerdir.

Şekil 5: Estetik değerine ilişkin sorulara öğrencilerin verdikleri cevapların yüzdelik dağılımı.

Öğrenciler, “estetik” değerinin önemi ile ilgili olarak “*Tarihî eserlerin güzel olması, bizim estetik değerimizin özelliğidir. Örneğin yapılan camiler, köprüler, müzeler gibi*” (Ö1), “*Estetik değeri olmasaydı, güzel mimari eserler de olmazdı*” (Ö18) gibi ifadelerle, “estetik”, “güzellik” anlayışıyla ilişkilendirmişler ve meydana gelen güzel eserleri takdir etmişlerdir.

Değer Kavramına Yönelik Yazılı Görüşme Formuna Dair Bulgular

Öğrencilerin değerlere ilişkin ön bilgilerinin tespit edilebilmesi için öğrencilerle ilk hafta ön görüşme yapılmış ve yapılan etkinlikler tamamlandıktan sonra da son hafta tekrar görüşme yapılarak, öğrencilerin “değer” anlayışlarında bir farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşme kapsamında öğrencilere, “Sizce değer nedir?”, “Değer deyince ne anlıyorsunuz?” ve “Değerlerin önemi nedir?” soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin değerlere yönelik bilgilerini daha kapsamlı bir biçimde tespit etmek amacıyla çalışma öncesinde ve sonrasında ön ve son yazılı görüşme formu uygulanarak, öğrencilerin değer kazanımlarına ilişkin anlamlı bir farkın olup olmadığına yönelik karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır.

“Değer nedir?” sorusuna öğrenciler ön görüşmede “*Başkalarına saygı göstermek, önemsemek*” (Ö.22) ve “*Değer, bir insana saygı ve sevgi göstermektir*” (Ö.13) şeklinde cevaplar verirken son görüşmede ise “*Herhangi bir nesneye veya herhangi bir şeye duyduğumuz önem*” (Ö.6) ve “*İnsanların birbirine verdiği ya da bir insanın bir nesneye verdiği önem*” (Ö.8) şeklinde cevaplar verilmiştir.

“Değer deyince ne anlıyorsunuz?” sorusuna ise öğrenciler ön görüşmede “*Bir kişiye veya bir objeye verilen önem*” (Ö7) ve “*Birinin seni, birini veya bir objeyi önemsemesi ona saygı, sevgi göstermesi*” (Ö9) şeklinde, son görüşmede ise “*Değer deyince birbirimize duyduğumuz önemi anlıyorum*” (Ö6) ve “*Değer deyince saygı, sevgi, adalet gibi soyut kavramlar aklıma geliyor*” (Ö8) şeklinde cevaplar verilmiştir.

“Değerlerin önemi nedir?” sorusuna da öğrenciler ön görüşmede “*Toplumumuzda değerler önemlidir. Bir ailede saygı olmazsa o aile, aile olamaz*” (Ö.11) ve “*Saygı değeri önemlidir.*

Eğer insanlar birbirine saygılı olmazsa ülkede insanlar sürekli hakaret altında yaşar. İnsanlar küçük görülür bu da hoş olmaz (Ö.28) şeklinde cevap verirken son görüşmede “*Değerlerine sahip çıkan bir millet birbirine bağlı olur ve o millet dağılmaz*” (Ö.12) ve “*Değer toplumu bir arada tutar ve insanlar arasındaki yardımlaşmayı sağlar*” şeklinde cevaplar verilmiştir.

İlk yapılan görüşmelerde öğrencilerin değerlerin önemini daha çok “sevgi”, “saygı”, ve “dayanışma” gibi kavramlarla ilişkilendirdikleri görülürken, son yapılan görüşmelerde ise öğrencilerin ön görüşmeye benzer şekilde değerleri “sevgi”, “saygı” ve “dayanışma” gibi değerlerle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Son görüşmede öğrencilerin değer kavramını “adalet” gibi kavramlarla da ilişkilendirdiklerini ve “*Değerlerine sahip çıkan milletler birbirine bağlı olur ve o milletler dağılmaz*” şeklindeki ifadelerle değerlerin toplumsal önemini değerlendirmeye çalıştıklarını söyleyebiliriz.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumsal birlik ve beraberliği oluşturan en önemli etken değerlerdir. Değerlerden yoksun olan bir toplumda birlik, beraberlik, düzen, huzur ve güven ortamından bahsedilemez. Değer eğitimi ilk önce ailede başlasa da bu konuda okulların da önemi büyüktür. Okullar salt bilginin aktarıldığı kurumlar olmayıp bunun yanı sıra farklı yöntem, teknik ve etkinliklerle, derslerde doğrudan ya da örtük bir biçimde değerlerin de kazandırıldığı kurumlardır. Okullarda değer öğretimini sağlayarak derslerin başında sosyal bilgiler dersi gelmektedir. Sosyal bilgiler dersinin içeriğine baktığımızda milli ve evrensel değerleri barındırdığını söyleyebiliriz. Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretiminde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara ilişkin olarak, sosyal bilgiler öğretiminde tarihî metin ve hikâye kullanımının değerlerin öğretimine olumlu yönde etki oluşturduğu ve öğrencilerin hoşgörü, merhamet, adalet, eşitlik, bilimsellik, estetik gibi değerlere yönelik farkındalık kazandığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçları aşağıda belirtilmektedir:

- Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla hoşgörü değeri öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusuna yönelik ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, yapılan etkinlikler kapsamında öğrencilerin, ilgili çalışmalarını, “hoşgörü”, “saygı”, “yardımlaşma”, “birlik”, “saygı” ve “iyi davranma” gibi değer ve davranışlarla ilişkilendirdikleri ve “hoşgörü” gibi değerlere yönelik farkındalık kazandıkları söylenebilir.
- Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla adalet değeri öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusuna yönelik ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, yapılan etkinlikler kapsamında öğrencilerin ilgili çalışmaları, “adalet”, “eşitlik”, “hak”, “ayrımcı olmama” ve “adil olma” gibi değer ve davranışlarla ilişkilendirdikleri ve “adalet” gibi değerlere yönelik farkındalık kazandıkları söylenebilir.
- Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla bilimsellik değeri öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusuna yönelik ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, yapılan etkinlikler kapsamında öğrencilerin, ilgili çalışmalarını

rı, “bilimsellik”, “çalışkanlık”, “icat”, “keşfetmek” “çalışmak” “düşünmek” ve “yeni” gibi değer ve kavramlarla ilişkilendirdikleri ve “bilimsellik” gibi değerlere yönelik farkındalık kazandıkları söylenebilir.

- Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla merhamet değeri öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusuna yönelik ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, yapılan etkinlikler kapsamında öğrencilerin, ilgili çalışmaları, “merhamet” “çocuk hakları”, “şefkat” “yardım” ve “acıma” gibi değer ve kavramlarla ilişkilendirdikleri ve “merhamet” gibi değerlere yönelik farkındalık kazandıkları söylenebilir.
- Sosyal bilgiler derslerinde tarihî metin ve hikâye kullanımıyla estetik değeri öğrencilere kazandırılabilir mi? sorusuna yönelik ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, yapılan etkinlikler kapsamında öğrencilerin, ilgili çalışmaları, “estetik”, “güzellik” ve “hoşluk değer ve kavramlarla ilişkilendirdikleri ve “estetik” gibi değerlere yönelik farkındalık kazandıkları söylenebilir.

Öğrencilerle yapılan ön görüşme ve son görüşmelerde ise öğrencilerin, değerlerle ilgili tanımlamaları ve değerlerin önemine dair söylemleri birbirine benzerlik göstermekle birlikte, son görüşmelerde öğrencilerin değerlerin önemini, “sevgi” ve “saygı” gibi kavramların yanı sıra “adalet” gibi değerlerle de ilişkilendirerek ve değerlerin toplumsal birlik ve düzenin sağlanmasındaki rolünü sorgulayarak daha kapsamlı bir şekilde ele aldıkları görülmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda, tarihî metin ve hikâye kullanımıyla öğrencilerin birden fazla değerlerin önemini açıklayarak ifade ettiği, değerlere ilişkin farkındalık kazandığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları ile değer çalışmaları ile ilgili yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçların elde edilmiş olduğunu görüyoruz.

Katılmış, Ekşi ve Öztürk (2010), ortaokul 7. sınıf düzeyinde karakter eğitimi programının etkililiğini inceledikleri çalışmalarında, karakter eğitimi programının, öğrencilerin eleştirel düşünce, kanıt kullanma becerisi ve bilimsellik kapsamındaki dürüstlük değerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Demir (2011) tarafından hazırlanan sosyal bilgiler öğretiminde hikâyelerin etkililiğini tespit etmeye yönelik hazırlanan çalışmada ise hikâyelerin, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerleri öğrencilere kazandırma noktasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmanın sonucuna bakıldığında, bu çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Çomaklı (2015), Eryılmaz ve Çengelci Köse (2018) tarafından yapılan çalışmalar, hikâyelerin değer kazandırma sürecinde etkili olduğu yönünde tespitler taşımaktadır. Yapılan bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılan hikâyelerle eşitlik, adalet, merhamet, bilimsellik ve estetik gibi değerlerin öğretilebileceği tespit edilmiştir. Koçak (2004) ise çalışmasında tarihî hikâyelerde bahsedilen kahramanlarla empati kuran öğrencilerin, kahramanları cesaret, iyilikseverlik, ileri görüşlülük gibi davranışlarıyla örnek aldıkları, millî ve manevî değerlere sahip bir şahsiyet geliştirme fırsatı buldukları sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu çalışmada, tarihî hikâyeler aracılığıyla öğrencilerin kendilerini, tarihî karakterlerin yerine koyarak eşitlik, adalet ve hoşgörü gibi

değerleri fark ettikleri ve önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamıza benzer şekilde Aslan (2017) da hoşgörü değeri ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yönelik yapmış olduğu çalışmada, “hoşgörü” değerinin daha çok “yardımsever” olma değeriyle ilişkilendirildiğini ve öğrencilerin farklı kültürel özelliklere sahip insanlara yönelik saygılı olunması gerektiğine dair ifadelerde bulduklarından söz etmektedir. Gücen (2014) de yaptığı çalışmada, öğrenci merkezli çalışmalara yer verilmesinin, bilimsellik değerinin geliştirilmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmada, tarihî metinler ve çeşitli hikâyelerle öğrenci merkezli bir anlayışla değer eğitimi süreci oluşturulmuştur. Bu çalışma kapsamında sosyal bilgiler dersinde, tarihî roman, hikâye ve şiir gibi edebî ürünlerle öğrencinin derse aktif katılımının sağlanabildiği görülmüştür. Yapılan çalışmalar sonucunda öğrencilerin, sınıf içinde aktif bir şekilde değerlerle ilgili farkındalık kazandıkları ve birçok değeri fark ettikleri tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın sonunda sunulan öneriler şöyledir:

- 1) Ders kitabı yazarlarına, tarihî metin ve hikâyelerle öğrencilerin değer eğitimine katkı sağlandığı sonucu göz önünde bulundurularak, sosyal bilgiler dersi kapsamında tarihî metin ve hikâyelere yer verilmesi önerilebilir.
- 2) Sosyal bilgiler öğretmenlerine, tarihî metin ve hikâyelerle değer eğitimi gerçekleştirilmeye yönelik etkinlikler hazırlamaları önerilebilir.
- 3) Sosyal bilgiler öğretmenlerine ve sosyal bilgiler eğitimine yönelik çalışma yapan akademisyenlere, tarihî metin ve hikâyelerle değer eğitimi gerçekleştirmek fikrinin yanı sıra daha farklı etkinlik ve uygulamalarla değer eğitimi gerçekleştirmek üzere öğrencilerin ilgisini çekebilecek çalışmalar üzerinde durulması tavsiye edilebilir.
- 4) Tarihî metin ve hikâyeler belirlenirken öğrencilerin yaş düzeyi ile hazır bulunuşluklarına dikkat edilmesi önerilebilir.
- 5) Seçilen tarihî metin ve hikâyelerin ders süresi göz önünde bulundurularak çok uzun olmaması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aladağ, S. & Mürüvvet P. K. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının ‘değer’ kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (1), s.163-193.
- Aral, V. (1988). *Toplum ve adaletli yaşam*. Filiz Kitabevi. İstanbul.
- Aslan, Ö. (2001). Hoşgörü ve tolerans kavramlarına etimolojik açıdan analitik bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(5), 357-380.
- Aslan, S. (2017). *Çok kültürlü eğitime dayalı olarak geliştirilen disiplinler arası öğretim programı aracılığıyla öğrencilerde hoşgörü değerinin ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilme sürecinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Ata, B. (2002). Tarih Derslerinde dokümanlarla öğretim yaklaşımı. *Türk Yurdu Dergisi*, 175(22), 80-86.
- Başaran, İ. E. (2015). Hangi değerler eğitimi. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 423, 7-10.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine bir kavramsal inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(7), 231-274.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Çelik, F. (2010). *5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çomaklı, K. (2015). *Mevlana'nın Mesnevi adlı eserinde yer alan hikâyelerin sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin öğretiminde kullanımının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, S. B. (2011). *Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(6), 69-88.
- Doğan, Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkılıç, T. A. (2021). *Karakter ve değerler eğitimi*. (Edit. F. Ersoy ve P. Ünüvar). Anı Yayıncılık, Ankara.
- Eryılmaz, Ö. & Çengelci Köse T. (2018). Sosyal bilgilerde edebi ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(9), 65-79.
- Gömlüksiz, M. N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(8), 95-133.
- Gücen, A. (2014). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde bilimsellik değerinin öğretimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji din ve eğitim yönüyle insani değerler*. Dem Yayınları, İstanbul.
- İşık, H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaahmet Balcı, S. (2015). Sanat eğitimi alan bireylerde estetik algı oluşturmak için görsel kültür eğitiminin gerekliliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 36, 465-477.
- Katılmış, A., Ekşi, H. & Öztürk, C. (2010). Sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 50-87.
- Keskin, Y. & Öğretici, B. (2013). Sosyal bilgiler dersinde duyarlılık değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 25(11), 143-181.
- Koçak, A. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde Osmanlı Devleti'nin XIX ve XX. yüzyıllarının öğretiminde hatıra ve hikâyelerin kullanılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar). Ankara.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 217-239.
- Özer, M. (2014). *Öyküler, karikatürler, güzel sözler 10 numara yazırlarla değerler eğitimi*. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Palamut, İ. (2008). *Hikâye okumanın ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Pilav, S. & Şirin, E. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 210, 351-371.
- Saban, E. & Ersoy, A. (2016). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Savage, M. K., & Savage, T. V. (1993). Children's literature in middle school social studies. *The Social Studies*, 84(1), 32-36.
- Şimşek, A. (2006). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarihsel hikâyeye yönelik öğrenci görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(26), 187-202.
- Şimşek, A. (2000). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinin öğretiminde hikâye anlatım yönteminin kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaman, E. (2011). *Eğitimde yeni ufuklar. Değerler eğitimi*. Medya-tor Yayıncılık, Konya.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitiminde yeni ufuklar*. Akçağ Yayıncılık, Ankara.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Kanat Dergisi*, 19, 499-522.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 65-81.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, S. (2017). *Şahsiyet ve değerler eğitimi*. Vize Basın Yayın, Ankara.
- Yılmaz, M. & Duman, T. (2018). TRT Çocuk Dergisi'nde milli bir değer olarak vatan-vatanseverlik değeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(7), 639-657.
- Yığittir, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.